

גיליון באר ההלכה

יום כיפור מס' 20

הלכות אמירת אבינו מלכנו

מקור דין אמירת אבינו מלכנו

יסוד דין אמירת אבינו מלכנו, כתבו בפוסקים שלומדים מהא דאיתא במסכת תענית דף כה ע"ב תנו רבנן מעשה ברבי אליעזר שגזר שלש עשרה תעניות על הציבור ולא ירדו גשמים, באחרונה התחילו הציבור לצאת, אמר להם תקנתם קברים לעצמכם, וגעו כל העם בבכיה, וירדו גשמים, שוב מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה, ואמר עשרים וארבע ברכות ולא נענה, ירד רבי עקיבא אחריו ואמר אבנו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה, אבינו מלכנו למענך רחם עלינו וירדו גשמים, הוי מרנני רבנן יצתה בת קול ואמרה לא מפני שזה גדול מזה אלא שזה מעביר על מדותיו וזה אינו מעביר על מדותיו. [ומ"מ חזינן מהכא שבמעביר על מידותיו אינו אלא מעלה בעלמא, ולא נקרא גדול יותר מחבירו בזה ויש לעיין עוד בזה במפרשים שם].

ובקונטרס אורי וישעי על עניני ר"ה מנהגי מרוקו כתב שבספר מילתא בטעמא (ח"א אות קפא) כתב, וז"ל: אבינו מלכנו שאנו אומרים בעשרת ימי תשובה תיקן אותו רבי עקיבא והנה אבינו מלכנו חטאנו לפניך בגימטריא עקיבא בן יוסף יסדו בו עכ"ד.

וברמ"א סימן תקפ"ד ס"א כתב, ונוהגין לומר אבינו מלכנו על הסדר, ואם הוא שבת אין אומרים אותו (ר"ן פ"ב דר"ה וריב"ש סימן תקי"ב)

אבינו מלכנו בשבת

כתב הר"ן במס' ראש השנה (דף ט' ע"א מדפי הרי"ף) וה"ר יהודה בר ברזילי אלברגילוני ז"ל כתב שאין אומרים צדקתך בראש השנה וביום הכיפורים שחל להיות בשבת ולא אבינו מלכנו, ומנהגינו עכשיו שלא לאומרו בראש השנה שחל להיות בשבת אבל אותו ביום הכיפורים שחל להיות בשבת.

ואפשר דטעמא משום דכיון דבר"ה איכא שמחה באכילה ובשתיה כשאר ימים טובים לא אמרינן ביה צדקתך אבל ביה"כ כיון שהוא יום ענוי אומרים אותו ואבינו מלכנו נמי כיון שהוא שאלת צרכים בשבת לא התירו לאמרו אלא ביום הכיפורים שחל להיות בשבת שהוא שעת גמר דין שאם לא עכשיו אימתי.

וכן כתב ברמ"א סימן תקפ"ד ס"א כתב, ונוהגין לומר אבינו מלכנו על הסדר ואם הוא שבת אין אומרים אותו, ויסודו על פי מש"כ בשו"ת הריב"ש (סימן תקי"ב) שכן מנהג אשכנז, וז"ל הריב"ש, ואפי' בר"ה וביה"כ שחל בשבת כתבו קצת מן

האחרונים שאין לאמרו. כ"ש בשבת שובה. וכ"ש לקצת מקומות שנהגו שלא לאמרו אף בר"ה במנחה כשחל להיות בערב שבת משום כבוד השבת. ויש מי שאומר שיש לאמרו. שאם מותר להתענות בו כדעת קצת מפרשים כ"ש שמותר לומר בו סליחות ותחנונים ואבינו מלכנו. עכ"ד. ועוד בכל דין ויסוד דין שאלת צרכים ובקשות בשבת, הארכתי בקוני' שער יוסף בהלכות שאלת צרכים ובקשות בשבת.

וכה"ג מצינו בספר פרדס הגדול (סי' קס"ט) שבשבת תשובה אין לומר אבינו מלכנו, וכן כתב בשיירי נכנסת הגדולה (סימן תקפ"ד הגב"י אות ב')

וכן כתב בלבוש סימן תקפ"ד ס"א, וכן נקט במג"א סימן תקפ"ד סק"ג כתב שיש לאסור מתרתי א' לפי הטעם שנתקן כנגד ברכות אמצעיות וזה לא שייך אלא כשחל בחול כמ"ש בלבוש, ב' כמ"ש בר"ן בפרק בתרא דר"ה שהוא משום שאלת צרכיו יעו"ש, וכן כתב לדינא בפר"ח סימן תקפ"ד ס"א, ובשו"ע הרב ס"ה, ובערוך השולחן סימן תקפ"ד ס"א, ובמשנ"ב שם סק"ד כתב לנקוט הטעם שהוא משום שאין שואלין צרכיו בשבת.

ובביאור הגר"א (סי' תרי"ט סק"י) ובאליה רבה (סי' תקפ"ד סק"ז) דאבינו מלכנו לא נחשב טופס ברכה כיון דאינו באמצע ברכה, וכן הובא בקצה המטה על המטה אפרים, (סימן תקפ"ד) דאבינו מלכנו הוא אחר התפילה משא"כ תחינות שאומרים בתוך התפילה שייך לנוסח התפילה, וכן מבואר בלבוש (סימן תקפ"ד סעיף ב') שמה שאין אומרים אבינו מלכנו, י"א מפני שהוא תחינה והרעה בפה ואין מריעין בשבת, וביאר דכיון שזה נתיסד כנגד ברכות האמצעיות שעיקר תיקונם לא היה בחול, ולכן בחול אומרים, כי רק מחמת ר"ה ויר"כ אומרים את אלו התחינות, משא"כ בשבת גם אם היה יו"כ בבשת מ"מ הרי בשבת רק קבוע שלא לומר תחינות עי"ש. [וזה סותר למה שהבאנו מהאמרי אמת, שרצה במנחותינו וכו' כולל את כל הברכות ודו"ק].

והנה מש"כ בתו"ד שבאבינו מלכנו יש את כל הברכות האמצעיות, מבואר שם בלבוש בזה"ל: ואומרים אבינו מלכנו חטאנו לפניך שהוא נתיסד מפי ר"ע (תענית כה ע"ב) כנגד ברכות אמצעיות של שמו"ע, כי הג' ראשונות והג' אחרונות כבר אמרנו, ואלו הם כנגד אמצעיות, שאבינו מלכנו חטאנו כנגד חונן הדעת, החזירנו בתשובה לפניך כנגד הרוצה בתשובה, סלח ומחל לנו כנגד סלח לנו, כתבנו בספר גאולה כנגד גאול ישראל, שלח רפואה נגד רפאנו, חדש עלינו נגד ברך עלינו, הרם קרן נגד תקע בשופר, בטל מעלינו נגד השיבה וכו', והסר ממנו יגון ואנחה וכו',

כלה כל צד נגד שובר אויבים, מחוק ברחמיך הרבים נגד יהמח רחמיך, הרם קרן משיחך נגד וקרנו תרום, הצמח לנו נגד מצמיח קרן ישועה, שמע קולנו נגד ושמע תפילה, והוסיפו עליהם שאילת צורכי רבים, וכע"ז כתב בספר מטה משה החזרינו בתשובה נגד הרוצה בתשובה וכו' ע"ש. ויעיין עוד בזה בספר פרדס יוסף החדש ראש השנה.

והגאון רבי אהרן ליברמן שליט"א בקובץ הברכה חלק ז' כתב להקשות על שיטה זו הרי יש שיטה שגם אחרי הברכה מוסיפים בבקשה וא"כ מדוע לא מותר להוסיף, ותירץ שם לפי האבקה רוכל שכיון שמתחננים מזכירים ומבקשים ואומרים את הדברים הבאים לידי בכי לכן אין אומרים את זה בשבת.

וכן מהר"א ישראל בספר כסא אליהו (סי' תקפ"ד סק"ג) שכמדומה לו שכן המנהג בירושלים ת"ו שאין אומרים אותו בשבת ע"ש. וכן כתב בספר לקט הקציר (הל' ר"ה עמוד תמד) כתב שהמנהג בטראבלוס שלא לומר אבינו מלכנו בשבת.

ובספר באורחות רבינו (ח"ב עמוד קפא אות כז) כתב בשם החזו"א שאומרים אבינו מלכנו בר"ה אף שחל להיות בשבת, אולם באשי ישראל (עמ' תקלז) כתב שכתב לו הגר"ח קניבסקי שמה שהתיר החזו"א רק בראש השנה שחל להיות ביום חול אבל כשחל בשבת לא שמע שהחזו"א התיר. וכן הביא ששמע מהגר"י נויברט זצ"ל בעמח"ס שמירת שבת כהלכתה שמסתבר שחל בשבת אסור דומיא מה דאין אומרים בראש השנה שחל להיות בשבת רבונו של עולם בשעת הוצאת הס"ת.

ואולם המאירי במגן אבות (ענין כד) כתב, "מה שמצאו בספר העתים לרבנו אלברצלוני בנסח זה: נהגו בקצת מקומות לומר אבינו מלכנו בשבת שבכל עשי"ת ואנן לא חזינן הכי, וכל שאומרו טעות הוא בידו, שאף שמנה עשרה שהוקבעו בתלמוד נאסרו, כ"ש אבינו מלכנו שלא מצאנוה רמוזה בכל התלמוד. נמתי להם דברי הרב נמשכים אחרי האוסרים, ואנו כבר בארנו שאין דמיון לימים אלו עם שאר הימים אף לשבת ויו"ט שבהם, שימים אלו נתיחדו לתשובה וכל מיני התפלות הם הערה לתשובה והכנעת יצר. ואף על פי שנתערבו ביניהם קצת דברים של שאלת צורך הכל נגרר אחר העקר, ומה שאמר הרב שאינה רמוזה בכל התלמוד, הלא הוא נמצא עמנו פה במסכת תענית ... וע"כ נראה לי שסמכו לומר בה כן כמה פעמים הרחמן ומוסיף בהם כל אחד כפי רצונו, לפי מה שרואה כל אחד בעצמו מה שצריך לו, מה שאין כן בשמנה עשרה שכלם עקר כונתם ותקנתם לשאלת צורך כמו שבארנו, ומתוך כך לא ראינו מי שמוחה בכך, אלא כל אחד מרבה בהם כפי מה שרואה שצריך לו בשבת ויו"ט כבחול, וכן הדין והענין בנסח תפלה זו אבינו מלכנו, ומתוך כך אנו נוהגים לאמרה, והמנהג נאה ומתקבל בעינינו, ואין אנו רואים בכך שום סרך [אסור] ורחמנא לבא בעי".

וכן כתב בספר ארחות חיים (ח"א דין סדר תפלת ר"ה סוף אות ב') "ואם חל להיות בשבת נהגו ג"כ במקצת מקומות לומר אבינו מלכנו. וכן כתב רבינו גרשם בר יהודה ז"ל בתשובה שאלה שאומר אותו בשבת כשם שיום הכפורים שחל להיות בשבת אומר אותו כמו כן אומר אותו בשבת שבין ראש השנה ליום הכפורים וכן מנהגנו. והבעל העתים ז"ל כתב ונהגו במקצת מקומות דאמרינן אבינו מלכנו אפי' בשבת ואנן לעניות דעתין לא חזי לן

למימריה בשבת ומי שאומרו טעות הוא בידו שאפי' שמנה עשרה שהם חובה בטלום רבותינו בשבת והיאך נאמר אבינו מלכנו דליתיה בכל הש"ס וכן פסק ה"ר נתן ז"ל ורוב שאר הפוסקים שלא לאומרו כלל בשבת והטעם שר' עקיבא אמרו תחלה בתענית צבור ואין גוזרים תענית צבור בשבת עכ"ל". ובכה"ח (סימן תקפ"ד סק"ח) כתב, נמצא דמנהג אשכנז הוא כדברי מור"ם ז"ל שלא לאומרו בשבת ומנהג בני ספרד יש כן ויש כן ונהרא נהרא ופשטיה. עכ"ד.

וכן ראה בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סימן יח) שכתב איסור וז"ל: הא גם הריב"ש כותב שאין ברור לאסור לומר אבינו מלכנו בשבת דיו"כ ויש מקומות שאומרים א"מ ביו"כ אף כשחל בשבת, וגם יש מקומות שאף בשבת ר"ה ושבת תשובה אומרים, ואין לשנות המנהג כיון שרבו הסברות ואין איסורו חמור כל כך עיין שם. עכ"ד.

אולם בסדר רב עמרם גאון (ח"ב דף קמח). מבואר שאומרים אבינו מלכנו בראש השנה וביום הכיפורים שחלו להיות בשבת, וכן כתב מהר"ח כתב בשער הכוונות (דף צ' ע"א) שהאריז"ל היה אומר אף בשבת אלא שלא רצה להזכיר חטא ועון בתפילת אבינו מלכנו ולכן היה מדלג הקטעו חטאנו לפניך וכן אבינו מלכנו מחול וסלח לכל עונותינו וכיוצא בזה, הן בב' ימים טובים של ראש השנה, והן בשבת שבין ר"ה ליום כיפור, וזה מדברי הזהר שאין להזכיר חטא ביום ראש השנה ע"ש.

אולם מהר"א מני כתב בסוף שו"ת תנא דבי אליהו (עמ' תיא) כתב שאין לומר אבינו מלכנו בר"ה של להיות בשבת וכתב שמש"כ בשער הכוונות שהאר"י לא רצה להזכיר חטא ועון בשבת הכוונה שאף מי שנוהג לאומרו אין לו לומר בו חטא עון ופשע, אמנם האר"י עצמו לא היה אומר כלל, וכיון שלא יצא הדבר מידי ספק שב ואל תעשה עדיף.

וכן פסק בשו"ת זבחי צדק (ח"ג סימן קנ) ששבת אין לומר אבינו מלכנו ע"ש, אולם זה דחוק שהשער הכוונות כתב למי שאומר, דאם ס"ל דאין לומר היה מפרש זאת.

ועוד הרי כבר להדיא מהר"ח בשו"ת באר מים חיים (סו"ס י"ט) בזה"ל: ומורי הרב לעולם היה אומר אבינו מלכנו בין בשבת בין בחול וכן אני נוהג לעולם ומהר"א מני נכנס לפרצה דחוקה זו כדי ליישב מנהג עיר מולדתו (בגדאד) ע"ש, וכן פשט המנהג לאומרו, וכמו שכתב מהריק"ש בהגהותיו.

וכן כתב במועד לכל חי (סימן י"ג אות סח') שיש לאומרו ואפילו אם הציבור אינן אומרים אותו יאמרנו הוא לבדו, וכן כתב בשו"ת תורה לשמה (סימן קסא) וכתב שאע"פ שהציבור של בגדאד נהגו שלא לומר אבינו מלכנו בשבת אי אישר חילי אתקן שגם הציבור יהיו אומרים אותו, וכן כתב בכף החיים (סימן תקפ"ד סק"ח).

וכן כתב בנתיבי עם (סימן תקפ"ד) שכן מנהגינו, אולם מי שמנהגו להיפך שישאר במנהגו, ונהרא ונהרא ופשטיה, וע"ע בשו"ת יחיה דעת ח"א סימן נ"ד בהערה שכתב להביא כל זה וכתב שכל מקום כמנהגו, וכן כתב בחזון עובדיה ימים נוראים (עמ' קד) ובליקוט יוסף (סימן תקפ"ב עמ' ריז) וז"ל: המנהג לומר 'אבינו מלכנו' בשבת תשובה, אלא שמדלגים חטא ועון. ומנהג זה יסודתו בהררי

לומר אבינו מלכנו בציבור

באר (שם סק"ה) כתב שיש לומר בציבור, וכן כתב בדעת תורה שם וכתב שיש לה סמך מדברי הגמ' בתענית דף כה ע"ב שר"ע ירד לפני התיבה ואמר אבינו מלכנו, ואמנם אם מתפלל ביחידות כתב בשו"ת שבות יעקב ח"ג סימן מב, ובאר שם ובקיצור השל"ה ובשע"ת סק"ב ובמט"א סי"ד שגם אם מתפלל ביחידות יכול לומר אבינו מלכנו, ובפסק"ת סימן תרב אות ב' הביא שבדעת תורה כתב שיש אומרים שכן ויש אומרים שלא אומרים ביחידות ויש להחמיר בזה. ונראה דלדינא אין להחמיר בזה וכ"ש אם הוא כמו שמו"ע.

כתב בליקוטי מהרי"ח שם כשהציבור אומרים אבינו מלכנו אף היחדי שבתפילתו עדיין לא הגיע לשם יאמר עמהם אבינו מלכנו ואם רוצה יכול לומר עוד פעם לאחר שמו"ע, וכתב הסברא שכיון שעיקר תיקנו הוא בציבור ומ"מ יכול לאומרו אח"כ ביחידות אחר שמו"ע כיון שתקנו לאומרו אחר שמו"ע כמ"ש בלבוש סימן תקפד.

בן ספרד שמתפלל בשבת שובה אצל בני אשכנז

יש לדון בבן ספרד שמתפלל בשבת שובה אצל בני אשכנז שלא אומרים אבינו מלכנו בשבת שובה כמ"ש הרמ"א, האם יאמר לבדו, וידידי הרה"ג יוסף דהן שליט"א בעמח"ס שו"ת יד בתשובה כתב לי דיש לדייק מדברי הילקוט יוסף, בקיצור שו"ע שכתב דין אמירת אבינו מלכנו כתב, אחר החזרה אומרים אבינו מלכנו וכו' ואם חל ראש השנה בשבת יש נוהגים לאומרו ומדלגים הזכרת חטא ועון, וכן פשט המנהג ברוב בתי הכנסת של הספרדים, וכן בשבת שובה, וכ"ש ביום הכפורים שחל בשבת שהוא גם יום הדין וכן ראוי לנהוג, אבל במקום שמנהגם ברור שלא לומר אבינו מלכנו כשחל ראש השנה בשבת, ישארו במנהגם, ובה לא ישנה אדם מן המנהג מפני המחלוקת עכ"ל, ולכן נראה שה"ה בשבת שובה שמתפלל בבית הכנסת של בני אשכנז שלא יאמר אבינו מלכנו, וכן כתב לי ע"ז הגאון רבי אהרן בוטבול שליט"א שהוא דיוק יפה, ונראה להוסיף שכ"ש שהוא אינו בציבור, שאז הוא עיקר החיוב של אמירת אבינו מלכנו וכמ"ש הפוסקים להוכיח מר"ע. ואולם כתב לי בזה הגאון רבי אושרי אזולאי שליט"א שלדעתו כן יש לומר אבינו מלכנו ואינו דומה למש"כ בילקו"י.

ואמנם הגרנ"י בן שמעון שליט"א בעמח"ס שו"ת מעשה נסים כתב לי בהא ענינא בזה"ל: יכול לומר כאוות נפשו, והיינו אם רוצה לומר יאמר ואם לאו לא יאמר, אבל טוב שיאמר בשתיקה... וגם להיפך אשכנזי שמתפלל אצל ספרדים רשאי לומר עמם. ויש ללמוד הדברים שכתבתי ממה שכתב בשו"ת באר משה (ח"ז עמ' שיד) ע"ש, ודר"ק. עכ"ל.

והעירו לי (הרב ישראל שונים) שדין זה שייך גם בתימני שמתפלל אצל ספרדים שאומרים, שיש לדון האם אומרים בזה אל תפרוש מן הציבור.

קודש, וכן ראוי לנהוג. אבל במקום שמנהגם ברור להיפך, ישארו במנהגם, ונהרא נהרא ופשטיה עכ"ל, יעוש"ד עוד. וע"ע בזה בספר בקשות בשבת פרק ה' סי"ב מש"כ בזה.

ואחי הבה"ח רבי אליהו פורת נ"ו מח"ס מאלפי זהב, אמר לי בענין אבינו מלכנו בשבת יש בזה סתירה בקיצור שו"ע של הרב טולידאנו, ואמר לי שהראה את זה להגאון רבי עמנואל טולידאנו וכמדומה שהוראתו היתה כן לומר אבינו מלכנו. ופחמעה שמנהג בני ספרד לומר בשבת שובה אבינו מלכנו, וכל מקום יעשו כמנהגם.

אמירת אבינו מלכנו בערב שבת שובה

בדרכי משה סימן תרב אות א' כתב בשם המהרי"ל סימן ד' שאין אומרים אבינו מלכנו במנחה של ערב שבת שובה, ואמנם נראה דלנוהגים לומר אבינו מלכנו בשבת שובה, אומרים גם בערב שבת שובה.

פתיחת הארון הקודש

הנה מנהג בני אשכנז שפותחים את הארון קודש בשעה שאומרים אבינו מלכנו, והמקור לזה כתב בספר נטעי גבריאל (ראש השנה פרק לה הערה ג) שבקהילות אשכנז בימי המהרי"ל היה המנהג לפתוח הארון מתחלת חזרת הש"ת בר"ה עד לפני קדושה וכו' ואח"כ פתחוהו לאבינו מלכנו, וכן כתב להביא שם בפרק לז הערה ג' שכן כתב במנהגים וורמיישא עמ' קנא, ובמנהגים ק"ק פיורדא אות כה, ובערוך השולחן ס"א, וכן כתבו במחזורים, וכתב בזה בנטעי גבריאל שהרבה נוהגים שרק בר"ה ויו"כ פותחים את הארון ולא בחול ולא ידע הטעם עכ"ל, ואמנם פחמעה שבני אשכנז נוהגים לפתוח גם בימות החול, אבל בני ספרד לא נהגו בזה אפילו בר"ה וביו"כ.

לעמוד בזמן אמירת אבינו מלכנו

הנה אם יש לעמוד בזמן אמירת אבינו מלכנו, במקור חיים סימן תקפ"ד כתב שיש לעמוד, וכן כתב בערוך השולחן שם ס"ב, ובמקור חיים שם כתב עוד שאין להפסיק, ומ"מ כתב בנטעי גבריאל פרק לז בהערה ה' שפשוט שלצורך מותר להפסיק שאין בהם ברכה רק בקשות ותחנונים.

ובספר שערי הימים הנוראים עמ' קכג כתב לבאר דברי הערוך השולחן שצריך לעמוד משום שנתייחד מפי ר"ע כנגד ברכות אמצעיות של שמו"ע כדאיתא בתענית דף כה ע"ב ובלבוש סימן תקפד כתב השחבון בזה ולכן כיון שהוא מעין שמו"ע יש לעמוד בו, ומשו"ה גם פותחים את הארון יעו"ש.

ואמנם במש"כ שמשום שפותחין את הארון קודש יש לעמוד, הנה בט"ז יו"ד סימן קמב סק"ג כתב שאין חיוב, ובמשנ"ב סימן קמו בשער הציון סק"ח נראה ג"כ שאין צריך.

ואמנם בשו"ת פנים מאירות סו"ס ע"ד כתב שיש חיוב, וכן כתב בשו"ת חת"ס חלק חו"מ סימן עג, ובערוך השולחן סימן תרי"ט ס"ט כתב שלחושי כח יכולים לשבת.

אמירת פסוק בפסוק

הנה בספר נטעי גבריאל ראש השנה עמ' ער כתב להביא המנהגים בזה שיש נוהגים לומר אבינו מלכנו פסוק בפסוק אחרי השליח ציבור, ושכן הובא במנהגי פרנקפורט עמוד כא, וכן בדרשות רבי טיאה ווייל בן הקרבן נתנאל וז"ל: ומן הראוי שכל חרוזה מתחילה החזן ואח"כ חוזרים הקהל ואומרים אותו חרוזה וכן עמא דבר בעל מדינות אונגארן, ואולם בקצה המטה כתב שיש נוהגים לומר רן רק מכמה פסקאות מן והחזינו או כמו שכתב במט"א סימן תרב ס"ג מן קרע רוז ושכן מנהג החסידים, ויש נוהגים שהש"ץ והציבור יאמרו ביחד אבל לא בפסוק בפסוק, ושכן כתב בספר שער יששכר מאמר מאזנים למשפט אות צא שהתרעם על המנהג שמתחיל הש"ץ בקול רם מהחזינו בתשובה שלימה וכו' וכתב וחוששני שמעורר קטרוג כאילו צווחין בקול רם על גשמיות ושאר תפלות הרם קרן ישראל עמך וכדומה זהו חוטפים ובלחש שאינם עיקר אצלם לכן בודאי נכון מנהג אבותינו הקדושים לומר ביחד החזן והקהל יעו"ש, וכתב שם שכן מנהג חב"ד גור וקראלין לומר ביחד, וכתב עוד בנטעיג בריאל שבמקום שאין מנהג יש לומר הפסוק בפסוק וכתב שם בהערה יג שכן נראה שהמציאות תגיד שגדולה ההתעוררות באמירת פסוק בפסוק, וכתב כשראה פעם את המחזור של הרה"ק רבי שלום אליעזר מראצפערט זצ"ל שתפלת אבינו מלכנו היתה רטובה מדמעות. וע"ע בפסק"ת סימן תרב אות ב' שכתב שנוהגים לומר פיסקא פיסקא מהחזינו, ויעו"ש בהערה שצ"ע למש"כ בזה במועדים וזמנים ח"ו יעו"ש.

ואמנם מנהג הספרדים שאומרים אבינו מלכנו הקהל והחזן ואח"כ אומר החזן הכל לבדו והציבור אומרים אמן.

ויש לדון עוד מה הדין ביום חול בכך שפרד שמתפלל אצל בן אשכנז, והם אומרי פסקה פסקה ואומרים עוד אבינו מלכנו שבני ספרד לא אומרים, האם יאמר עמהם או לא?

וכתב לי בזה הגאון רבי אושרי אזואלי שליט"א, אין דברים אלו לעיכוב כלל.

לדלג בראש השנה אבינו מלכנו חטאנו לפניך

הנה בב"י סימן תקפ"ד כתב שיש לדלגו שהרי לא אומרים וידי בר"ה, וכן הו"ד האריז"ל בשער הכוונות דף צ, ובשו"ע הרב ס"ב. ואולם בדרכי משה סק"א וברמ"א כתב שנהגו לאומרו על הסדר, וכן כתב בקיצור שו"ע סימן קכ"ט ס"א, וכן הובא שנהג הקה"ל, וכן כתב באלף המגן סימן תקפ"ב סקמ"ז והו"ד בפסק"ת סימן תקפד אות א. וכן מדלגין אבינו מלכנו סלח ומחל לכל עונותינו כן כתב בשער הכוונות שם.

והנה בענין אמירת אבינו מלכנו חטאנו לפניך, הנה כתב בזה הגר"י שטזנר שליט"א בספר שערי הימים הנוראים עמ' קנב, שבירוש המחזור מפרש אבינו מלכנו חטאנו לפניך כלומר אבותינו חטאו שעבדו ע"ז ואנו אין לנו מלך אלא אתה וכן עשה

עמנו למען שמך, ולכן מתיישב מנהג בני אשכנז שאומרים זה בר"ה אבל כתב שנראה שרק בר"ה צריך לכוון ככה, אבל בשאר הימים יש לפרש הפירוש הפשוט שאנחנו חטאנו לפניך.

ואמנם במש"כ במחזור הנ"ל שהכוונה הוא משום חטאי האבות, הנה בס' ימי הרחמים מהדו"ח עמ' קטו בהערה כז הקשה שעון אבותיו שאוחז במעשה אבותיו וכמ"ש לבאר רש"י בפרש"ת בחוקתי כו לט יעו"ש, וכתב שם שהגר"ח קניבסקי שליט"א אמר לו ששייך דין וידוי אף בשאין אוחזין במעשה ידיו, ויעו"ש במה שכתב לצ"ע מש"כ בסידור יעב"ת בתפילת יוה"כ אנחנו ואבותינו יעו"ש.

ויעוין עוד בספר שערי הימים הנוראים באות כא שיש נוהגים לדפוק על הלב שאומרים חטאנו לפניך וכו' ומ"מ בר"ה אין ענין בזה

לא להכות באגרופ

וכתב במט"א ס"א וביקצור שו"ע שם שאין להכות באגרופ בר"ה באמירת אבינו מלכנו חטאנו וכו'

פתיחת ארון הקודש בעת אמירת אבינו מלכנו

יש לדון האם יש מעלה לקנות את פתיחת ארון הקודש שאומרים אבינו מלכנו וכל כה"ג, ולכאורה אין לזה מקור, וראה עוד מש"כ כע"ז בריש קובץ באר התורה מס' קלב.

לדלג על אבינו מלכנו כדי להספיק וידוי ותחנון לפני השקיעה

כתב הגר"מ מאזוז שליט"א במחזור איש מצליח לראש השנה (עמ' 593) שאם רוצים להספיק לומר תחנון וידוי לפני השקיעה, ויצטרכו לדלג משום כן על אמירת אבינו מלכנו בעשי"ת שאין לדלג משום זה על אבינו מלכנו.

ואולם בילקו"י ימים נוראים (תשע"ב עמ' שיט) כתב שאם הזמן קצר בשעת מנחה ואם יאמרו אבינו מלכנו לא יספיקו ליפול על פניהם לפני סוף זמן בין השמשות שהוא כשלש עשרה דקות וחצי אחרי שקיעת החמה יש לדלג אמירת אבינו מלכנו כדי להספיק לומר הוידוי ונפילת אפים לפני סוף זמן בין השמשות, וכתב שם בהערה כו שכן הוא מוכח מדברי המג"א, וכמו שהתבאר בשו"ת יחיה דעת ח"ו סו"ס ז' יעו"ש.

האם משמיטים מילת רוע באבינו מלכנו קרע רוע גזר דינו

הנה בט"ז (סימן תרכב) כתב שיש לאומרו בנשימה אחת, וכן כתב בא"ר סימן תקפ"ד ס"ו, ובשו"ע הרב ובמטה אפרים, אבל עיין בשו"ת שלמת חיים שכתב הגר"ח זונפלד זצ"ל בסימן רלה שיש להשמיט תיבת רוע, ובילקו"י (ימים נוראים) כתב שאין נוהגים כן לדלג רוע כי לשון גזר דין שייך גם לטובה.